

ТВІЙ БЕЗМЕЖНИЙ СВІТ

З турботою про людину

*Соціальний проект
для людей з розладами
аутистичного
спектру*

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ: співпраця заради реформ

Психічне здоров'я дітей — основа формування всебічно розвинених особистостей, які прагнуть отримувати знання, долати проблеми, бути успішними, брати активну участь у житті країни. Створення сучасної, науково обґрунтованої та узгодженої з європейськими вимогами системи охорони психічного здоров'я дітей в Україні є необхідною умовою розвитку нашого суспільства. Продуктивне спілкування фахівців та обмін думками можуть стати вагомим підґрунтям для ефективного реформування цієї галузі.

Психічне здоров'я та психологічне благополуччя — фундаментальні складові життя дитини, які забезпечують формування її світогляду, дозволяють їй розкрити особистісний потенціал, стати суспільно активним громадянином. У Києві 11–12 лютого 2019 року відбулись Міжнародні консультації «Співпраця заради реформ у системі охорони психічного здоров'я дітей», організаторами яких виступили Незалежна асоціація психологів, Асоціація психіатрів України та Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Спонсором цього заходу виступала швейцарська фармацевтична компанія Asino в Україні, яка щороку інвестує значні кошти у соціальні, гуманітарні та благодійні проекти. Вона із задоволенням підтримала цю важливу платформу, адже метою компанії Asino є не лише виробництво якісних лікарських засобів, а й поліпшення здоров'я пацієнтів, зокрема і дитячого віку. За ініціативи компанії Asino минулого року успішно стартував соціальний проект «Твій безмежний світ», який покликаний допомогти людям із розладами аутистичного спектра в їхній соціалізації та покращенні якості життя, а також сприяти поширенню інформації про аутизм серед медичних працівників, педагогів і батьків.

Міжнародні консультації «Співпраця заради реформ у системі охорони психічного здоров'я дітей» підготовлені для створення широкої платформи співпраці фахівців різних галузей, які долучаються до надання послуг у сфері психічного здоров'я дітям. Захід було проведено на базі факультету психології Київського національного університету за підтримки Комітету з питань європейської інтеграції Верховної Ради України. Тема охорони психічного здоров'я дітей вирізняється своєю актуальністю і нагальністю на загальному тлі реформи системи охорони здоров'я, яка нині триває в Україні. Як свідчить практика, до надання послуг дітям у сфері психічного здоров'я мають безпосереднє відношення фахівці різних галузей.

До участі в колаборативному обговоренні, обміні досвідом, пошуку ефективних підходів і напрацюванні відповідних шляхів оптимізації цих послуг у сфері охорони психічного здоров'я дітей були запрошені закордонні фахівці, лікарі-психіатри, психологи, соціальні працівники, педагоги, працівники пенітенціарної служби та інших установ і сервісів. Крім того, у заході взяли участь представники міжнародних фондів, громадських організацій, законодавчої та виконавчої гілок влади. Формат Міжнародних консультацій включав дводенну програму з низкою цікавих доповідей, презентацій, воркшопів і майстер-класів українських та закордонних науковців і практиків. Теми, які учасники заходу мали нагоду обговорювати протягом цих днів, торкались широкого кола питань, а саме: інтеграції та розмежування фокусних втручань і сфер компетенції соціальних, психологічних і психіатричних сервісів; медико-психологічного супроводу, організації лікування та навчання дітей за місцем проживання; проблем насильства над дітьми в школі та родині; аспектів медико-соціальної допомоги дітям та підліткам, що знаходяться в конфлікті із законом; менеджменту інклюзивної освіти для дітей із вадами психічного здоров'я.

Фахова міжнародна спільнота була представлена:

- професором кафедри дитячої та підліткової психіатрії університету м. Монастір (Туніс), дитячим психіатром Ноафелем Годдуром, який презентував воркшоп «Базове керівництво для батьків і фахівців із початковою підготовкою у сфері менеджменту розладів аутистичного спектра»;
- професором Лондонського університету Денісом Уґриним, який виступив із доповіддю «Терапевтичне обстеження дітей із самоушкодженнями», а також у дискусійній панелі другого дня познайомив присутніх із системою організації виховання дітей у Великій Британії, які залишилися без батьківського піклування, окресливши їх переваги та недоліки;

- професором Массачусетського університету (США) Борисом Лорбергом, який поділився досвідом роботи спеціалізованого нелікарняного сервісу для підлітків, які мають тяжкі поведінкові розлади, що являє собою поєднаний різновид низки спеціальних психологічних втручань і медикаментозного лікування у закладі з довгостроковим перебуванням, цілодобовим моніторингом, і перебуває на території громади саме там, де мешкає дитина; історією надання допомоги згаданій когорті дитячого населення у США протягом XIX–XXI ст.;

- психотерапевтом і судовим експертом із Болгарії Валентиною Данчевою-Хрисловою, яка доповідала про досвід своєї країни у наданні психологічної допомоги дітям, котрі перебувають у складних життєвих обставинах та зазнали насильства, або мають проблеми із законом.

Участь багатьох закордонних фахівців у панелі доповідей і дискусій відбулася у форматі сучасних технологій скайп-конференції та онлайн трансляції для дистанційних делегатів заходу.

Також у роботі Міжнародних консультацій взяла участь народний депутат України Оксана Білозір, яка патроную гуманітарний напрям у законодавчій гілці влади, а саме опікується проблемами запобігання цькуванню в школах і є співавтором «протибулінгового» закону (що нещодавно набув чинності), наданням допомоги у сфері психологічних послуг, захистом прав дитини, напрямом європейської інтеграції в цій царині. Оксана Володимирівна виступила зі словами підтримки формату Міжнародних консультацій з об'єднання зусиль щодо вирішення проблем у сфері психічного здоров'я дітей в Україні та запевнила, що всіляко допомагатиме у просуванні необхідних змін у законодавчому полі за результатами цього заходу.

До дискусії з організації інклюзивної освіти в Україні також долучились Лариса Самсонова, керівник експертної групи з питань інклюзивної освіти директорату інклюзивної та позашкільної освіти МОН України; Алла Петрів, дитячий психіатр, головний-експерт Департаменту охорони здоров'я Львівської обласної державної адміністрації з дитячої психіатрії; очільники соціальних служб. Тема співпраці заради реформ у системі охорони психічного здоров'я дітей виявилась доволі гострою та дискусійною, що викликала цілу низку спірних питань.

В Україні впровадження формату інклюзивної освіти перебуває на початковій стадії, наразі не напрацьовано ще

достатнього досвіду і практичних навичок у роботі з дітьми з особливими потребами, фахівці, які стикаються з наданням допомоги таким дітям, та користувачі цих послуг мають певні ускладнення щодо взаємодії, що позначається на їх якості. Українську медичну професійну спільноту представляли науковці, психіатри з Києва, Львова, Харкова та інших міст. Науково-практичну спільноту дитячих психіатрів очолив Ігор Марценковський, голова секції дитячої психіатрії Асоціації психіатрів України, керівник відділу психічних розладів дітей та підлітків ДУ «Науково-дослідний інститут психіатрії МОЗ України», він розповів про сучасні проблеми у галузі дитячої психіатрії нашої країни, а саме про брак відповідних фахівців; складнощі із професійною підготовкою кваліфікованих медичних кадрів — дитячих психіатрів; правові колізії у наданні психіатричної допомоги дітям; проблеми з відсутністю сучасних фармакологічних засобів для лікування осіб дитячого віку, які мають психічні розлади; розмежування компетенції надання допомоги дітям у сферах психологічних, соціальних та психіатричних сервісів.

Емілія Михайлова, професор, доктор медичних наук, завідувач відділу психіатрії ДУ «Інститут психічного здоров'я дітей та підлітків НАМН України», детально ознайомила учасників заходу з методологією діагностики порушень психічного здоров'я та соціального функціонування дітей шкільного віку.

Психологічну науково-практичну спільноту України представили: Іван Данилюк — декан факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Катерина Бояршинова — президент Незалежної асоціації психологів; Світлана Пашенко — заступник декана факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Світлана Васківська — доцент кафедри психодіагностики та клінічної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Стосовно налагодження системи психологічного супроводу дітей шкільного віку з гіперкінетичними розладами доповідала Олена Кирилова, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник відділення психології розвитку ДУ «Інститут психічного здоров'я дітей та підлітків НАМН України».

З інструментом психосоціальної допомоги підліткам «Сімейна конференція», які перебувають у виховних

колоніях України ознайомила Алла Шуть, психолог, директор Благодійного Фонду «Віта Валенс», координатор проектів Групи Помпиду Ради Європи в пенітенціарній системі, консультант проектів Ради Європи з надання психосоціальної допомоги. Формат побудови Міжнародних консультацій у перший день проведення заходу надав змогу перейняти досвід як вітчизняних, так і міжнародних фахівців, які презентували тематичні воркшопи та лекції. Другого дня, окрім воркшопів та лекцій, було проведено три панельні дискусії, присвячені таким питанням:

1. Насильство в школі та родині. Концептуалізація проблеми, інтеграція та розмежування фокусних втручань, сфер компетенції соціальних, психологічних і психіатричних сервісів. Робота з кризовими сім'ями. Системи збереження здоров'я та сервіси з надання послуг.

2. Психіатрична та психологічна допомога дітям з агресивною, аутоагресивною поведінкою в школі та родині. Психіатрична та соціальна допомога дітям і підліткам, що знаходяться в конфлікті із законом. Менеджмент інклюзивної освіти для дітей із вадами психічного здоров'я.

3. Медико-психологічний супровід, організація лікування за місцем проживання та навчання, заклади для спеціалізованої психіатричної та психотерапевтичної допомоги дітям та підліткам із гіперкінетичними розладами поведінки, розладами аутистичного спектра, з емоційними розладами та руйнівною поведінкою.

Кожен з учасників Міжнародних консультацій мав змогу озвучити власну думку, зазначити проблемні аспекти у порушених темах і запропонувати ефективні кроки щодо їх подолання. До дискусії були залучені як фахівці-науковці та практики з різних галузей, які надають допомогу дітям у сфері психічного здоров'я, так і представники виконавчої та законодавчої гілок влади України, за підтримки і сприяння яких можливо досягнути якісних змін у зазначеній сфері.

Усі учасники заходу мали можливість активно долучитися до обговорення спірних питань та отримати відповіді на запитання, що часом мали досить гостре забарвлення. Міжнародні консультації «Співпраця заради реформ в системі охорони психічного здоров'я дітей» уперше об'єднали таке широке коло фахівців у форматі, який максимально сприяв продуктивному спілкуванню, обміну досвідом, висловленню власних думок.

Саме за допомогою цього формату задля пошуку сучасних ефективних підходів до збереження психічного здоров'я дітей вдалось запровадити інтегративне об'єднання понад 160 представників різних професійних груп — психіатрів, психологів, соціальних працівників, педагогів, членів професійних асоціацій, громадських організацій, законодавчої та виконавчої влади, міжнародних організацій і фондів.

Фахівці як медичної галузі, так і різноманітних немедичних сервісів, вітчизняні й міжнародні науковці та практики отримали унікальну можливість спілкування у спільному колі. Кожен з учасників мав змогу висловитися та бути почутим не лише колегами, а й залученими до обговорення представниками влади. Адже кожен, хто під час діяльності стикався зі складними теоретичними або практичними питаннями у сфері психічного здоров'я дітей, які потребують активних дій, може запевнити, що причини цих проблем, як правило, не лежать в одній площині. Тому для ефективного їх подолання та якісної допомоги необхідно застосувати інтегративний, колаборативний підхід.

Об'єднання зусиль і досвіду роботи в медичній, психологічній, соціальній, педагогічній галузях, розуміння фахівцями меж своїх компетенцій та потреби в комплексній взаємодії між собою задля вирішення складних питань психічного здоров'я у дітей — ось що дійсно актуально для сьогодення.

Міжнародні консультації «Співпраця заради реформ у системі охорони психічного здоров'я дітей» — це лише перший крок до діалогу в широкому форматі, до якісної співпраці фахівців. Щире спілкування, внутрішня потреба у співробітництві, зацікавленість у здійсненні ефективних зрушень у цій галузі, вільний обмін знаннями та набутим досвідом і готовність до практичних дій є перевіреною запорукою благополуччя психічного здоров'я наших дітей у майбутньому. До того ж початок є. І попри те, що цей рух доволі непростий, але шлях у тисячу миль починається саме з першого кроку! А труднощі легше долати разом, адже тернисту дорогу подужає той, хто продовжує йти і не звертає з наміченого шляху.

Здобутий нині досвід стане надійною основою для подальших змін у галузі охорони психічного здоров'я дітей, а також ефективного співробітництва, яке й надалі триватиме та розвиватиметься, оскільки запорука успіху — у співпраці!

Підготувала Тетяна Скрипник